

Originea cuvântului Ardeal

Gavrilă Copil: - Totul dovedește permanența și continuitatea noastră carpatică. Suntem aici din totdeauna. Cuvintele pe care le rostim zilnic, numele florilor, numele munților, numele apelor, obiceiurile, fac parte din tradiție. Și hora noastră românească, ne atrăgea atenția Dumitru Stăniloae, este un argument al permanenței și continuității. Popoarele din jurul nostru au împrumutat-o de la noi-dovadă că străbunii lor, din patriile lor de origină, nu cunosc hora.. Cântecul și jocul, omenia au contribuit cu timpul la dobândirea relațiilor de bună vecinătate, de prietenie. Și hora este la loc de cinste! Tineii din centrul și sud-estul Europei, prin liantul horei, sunt demult prieteni.

Propun ca în centrul argumentelor interdisciplinare în dovedirea originii românești a cuvântului Ardeal să avem în vedere și istoria maghiarilor. Ungurii, în drumul lor prin Asia, spre soare apune, ajung la Ural, apoi în Europa, între Don și Nipru (pe la 830) și tot așa în continuare. În secolul al IX la Nistru întâlnesc populația românească compactă. Zona, deși bogată, popasul nu este de lungă durată, ceea ce implică în primul rând și rezistența dură a românilor. În 895-896 părăsesc zona Nistrului, trec munții Carpați pe la nord, prin trecătoarea Verecke și se opresc în Panonia-locul bogat în pășune pentru cai favorizează popasul. Aici au găsit ca populație băștinasă, tot pe români, tot agricultori. Centrul popasului este la vest de Dunărea Mijlocie, dovadă incursiunile lor care au loc, am putea spune, numai spre vestul Europei...tot spre soare apune, incursiuni ce durează mai bine de o jumătate de secol. Raidurile de jaf se direcționează spre răsărit, spre Ardeal, în sec. al XI-lea, vom vedea de ce. Reușita incursiunilor în vestul Europei îi determină să păstreze în continuare acest popas favorizant.

Hoardele maghiare pornesc în primul lor raid de pradă în Italia, în Lombardia și Veneția, în anul 899. În 908 sunt prădate Turingia și Saxa. În 906 devastează sălbatic teritoriile germanice Bavaria și Saxa. În 911, 912, 913, 915, calamitățile pricinuite de maghiari au loc în Bavaria, Franconia, Turingia, Suabia și Saxa. În 913 trec Rinul și pradă Lotaringia. În 917 ajung la Bâle, pe care îl jefuiesc, apoi Alsacia și Lorena. În 918 incendiază portul Bremen. În 919 sunt semnați în Westfalia și apoi în Lorena. În 921 în Italia, în Brescia. În 922 sunt în Pouille. În 924 intră iar în Saxa, de unde pornesc spre Italia și Burgundia. În drumul lor spre Lanquedoc, au incendiat Pavia, "patruzeci și patru de biserici" cum ne spune cronica, au jefuit Piemontul, au trecut Ronul apărând în fața orașului Nimes. În 926 a venit din nou rândul Bavariei, Suabiei, Franconiei, Alsaciei, Lorenei, Verdunul e incendiat și regiunea Ardenilor pustiită. În 933 îi găsim în Saxonia, unde înfine pierd

două lupte în fața lui Henric I, duce de Saxonia și împărat al imperiului roman de apus, altfel spus, al imperiului germanic. În 933 sunt lovite Burgundia și Italia abia refăcute de pe urma precedentelor incursiuni. În 937 calamitatea maghiară se abate peste Bavaria, Suabia, Franconia, Lorena, Champagne, Berry, Bourgogne, Piemont, Lombardia, Toscana, Campania și Veneția. În urma maghiarilor rămân, ca de obicei, doar fum, ruine și jale. În 943 se pârjolește Italia, până la porțile Romei. Tot în 943 ajung în nord până la Wels și Traun. În 948-949-950 au loc încercări nereușite de a pătrunde în Bavaria, condusă și apărată de Henric, fratele lui Otto cel Mare. Henric îi respinge și-i urmărește până în Aquilea. Ungurii, după acest insucces, pătrund în Italia, Burgundia și Aquitania. În anul 954 maghiarii, ridicați în masă, intră în Franconia și traversând-o, ajung la Rin și de aici la Lorena, Ardeni, Hainaut, Cambrai, Lyon, Reims, Châlons, Bourgogne, Lombardia. În 955 pornesc iar spre imperiu, într-un număr atât de impresionant, că un cronicar al imperiului scria: “Mulțimea lor este atât de mare încât se cred invingibili, numai dacă pământul nu se despică sub pașii lor sau cerul nu se prăbușește peste ei”.

În anul 955, la Lechfeld, în fața Augsburgului, pe malurile râului Lech, le-a ieșit înaintea Otto cel Mare care i-a strivit în așa măsură încât retragerea celor care au scăpat cu zile a fost un dezastru. Acum nu mult a lipsit ca ungurii să aibă aceeași soartă ca alți migratori, să dispară.

Incursiunile devastatoare în vestul Europei încetează după 10 august 955.

În această perioadă de 60 de ani este deci imposibil să denumească Ardealul, acest loc de baștină al românilor, din moși strămoși- de fapt ungurii nici nu aveau acest cuvânt în limba lor, deovadă-foarte multele derivate ale cuvântului la români, pe când la unguri acest fenomen este inexistent, cele câteva derivate, mult, mult prea puține, din limba ungurească, fiind, evident, și acestea, de împrumut de la români. La Lechfeld conducătorul hoardelor a fost prins și spânzurat iar cei ce au rămas în viață au fost urmăriți până în Panonia. Otto cel Mare a stabilit marginile imperiului și a pus temelii Austriei de azi. Ungurii-sau cu altă denumire, maghiarii-aveau acum un fond lexical extrem de restrâns, căci nu practicau încă ocupațiile productive, tradiționale la români, cum sunt: agricultura, exploatarea minieră, metalurgia, viticultura, horticultura, a căror practică implică atât un vocabular adecvat, cât și deschiderea permanentă spre îmbogățirea vocabularului. De ce nu practicau, spre exemplu, agricultura, viticultura și alte ocupații ale populațiilor stabile, doar în Asia și Europa exista pământ destul? Pentru că în deplasări și popasuri trăiau din prada luată din incursiuni, inclusiv turme de oi și cirezi de vite, ceea ce exclude și ideea de a fi fost crescători de vite, deoarece așa ceva presupune

un anume spațiu geografic cu iarbă, folosit în funcție de anotimpuri, nu drumul fără sfârșit spre soare apune. Desigur erau buni vânători. Imperiile germanic și bizantin reușesc deci să zăgăzuiască aceste incursiuni spre vestul și sudul și sud-estul european (La sudul Dunării panono-balcanice, în Balcanii imperiului bizantin) și astfel maghiarii sunt constrânși să se dezlănțuie spre est. După creștinarea dintâi, urmează creștinarea în masă a maghiarilor, prin Roma și prin sabia lui Ștefan, regele ungarilor (997-1038). Regele Ștefan i-a decapitat pe ungurii care s-au opus creștinării. Se sustrage presiunii germanilor, prin dependența politică față de Roma, de la care primește titlul de “rege apostolic”, devenind astfel egal în titlu cu împăratul germanilor și totodată cavaler cruciat.

Ungurilor le mai rămăseseră doar estul european, spre care își concentrează, cu timpul, absolut toate forțele. În est se aflau țările românești-atestare documentar chiar de cancelaria maghiară. Așa, voivodatul lui Menumorut, între Someș, Mureș și Tisa și voivodatul lui Gelu, în Ardealul propriu-zis. Menționăm că voivodatul lui Ahtum, după anul 1001, deci pe vremea regelui ungar Ștefan, era independent și ortodox, cu biserică, preoțime, ierarhie bisericească, deci și cu cărțile de cult necesare. Voivodatul acesta era continuarea voivodatului lui Glad, mărit cu o parte din voivodatul lui Menumorut, parte bine protejată, salvată de atacurile năvălitorilor, de incursiunile lor. Se întindea între Criș, Tisa și Dunăre. Să ne amintim și de răspunsul românilor dat trimișilor lui Arpad –conducătorul triburilor maghiare-sub a cărui conducere ungurii s-au deplasat de la vechiul popas de la Nistru, trecând prin strâmtoarea Verecke și coborând spre Câmpia Panonică pe direcția nord-vest față de izvorul Tisei și pe direcția vest față de prima parte a văii Tisei. Iată răspunsul: “Spuneți lui Arpad...datori îi suntem ca unui amic , cu toate ce-i sunt necesare, fiindcă e om străin și duce lipsă de multe. Teritoriul ce l-a cerut buneivoinței noastre, nu i-l vom da niciodată”...

Ocupațiile tradiționale ale românilor-e de ajuns să ne referim la agricultură, creșterea vitelor, oilor, viticultura ș. a. –determină încercările ungarilor de a ocupa aceste trei țări românești (pe care de altfel, nu au reușit să le stăpânească niciodată). Dar alți asiatici apar în Europa: pecenegii, cumanii, tătarii, turcii. Papa de la Roma l-a înscăunat pe Ștefan ca rege și deci toată dinastia regilor maghiari (aceasta încetează la 1301)-să lupte împotriva păgânilor. Dar maghiarii, în frunte cu regele, fug zdrobiți, în 1241, din calea tătarilor, părăsind Panonia. Doar românii, băstinașii, nu-și părăsesc locurile, soarta lor fiind de a și le apăra fără încetare-nu fug de acasă niciodată. Așa apelează maghiarii la teutoni pentru a-i apăra de cumani și la ioaniți, pentru a-i apăra de tătari, dar și pentru a-i ajuta împotriva românilor,

care continuă sa reziste presiunii ungurești. In continuare maghairii evită asemenea dezastre solicitând mai ales pe români împotriva tătarilor. În aceste condiții românii din Ardeal socot că trebuie să lupte acum nu împotriva ungarilor, ci a tătarilor. Ocazia vine în 1342 când Moldova e invadată de tătari. Așa ajunge principele Andrei-fiul lui Latcu-voivodul Ardealului, cu o oștire puternică contra acestor tătari, pe care i-a biruit. În oștirea lui Andrei au luptat voivozi și cnezi români din Ardeal, între care și Dragos. Această oștire s-a unit în luptă cu oștirea românilor moldoveni. Dragoș continuă lupta împotriva tătarilor, în fruntea armatei române.

Nici maghairii creștinați nu se dau în lături nici de la lovirea popoarelor creștine-îi atacă pe români, cehi, sârbi. Românii se aflau, tragic și eroic destin, între vechile hoarde asiatice, maghiarii și între noile hoarde asiatice, pecenegii, cumanii, tătarii, tuicii. Teutonii, ioaniții, când nu se apăra împotriva hoardelor asiatice năvălitoare, servesc din punct de vedere militar lanțul incursiunilor maghiare în țările românești. Ocuparea și stăpânirea celor trei țari românești amintite, se desfășoară timp de trei secole-cel mai lung război cunoscut de arhivele istorice ale Europei. Dar nici după aceste trei secole de lupte, când maghiarii ajung la Carpați, ei și celelalte corpuri militare străine pomenite, nu sunt stăpâni pe situație. Acum apar insulițele de coloniști maghiari și sași în marea masă de români, raportul insulițe, fața de apele mării, rămânând același, neputând fi modificat niciodată de cei soșiți, prin forță, între români.

Această luptă împotriva acestor trei țari românești dintre Tisa și Carpați este cauza mai îndepărtată a dispariției statului ungar ce va avea loc peste vreo două secole, în 1526. Pentru aceste trei secole se impun două observații : 1) Românii din aceste trei țari românești formează în timpul luptelor și în toate secolele care vor urma , o singură țară românească, un mare voivodat, un principat al Transilvaniei (Ardealului). Această țară românească a Transilvaniei nu și-a pierdut nici în aceste trei secole de lupte și nici în următoarele, autonomia, unitatea de etnicitate românească, etnicitatea românească fiind de nezdrobot. 2) În acest haos și dezastru neîntrerupt, ungarilor le-a fost imposibil să rețină în detaliu și în ansamblu relieful Ardealului, comparativ cu românii care trăiau și trăiesc aici de dintotdeauna. Ungurii, lovindu-se de rezistența românilor ardeleni, au preluat de la ei și denumirea locului

Să continuăm istoria maghiarilor, care devine din ce în ce mai trăgică. Ungurii, după 1301, istoviți, nu mai au conducători proprii, fiind conduși timp de peste două sute de ani de regi de familii străine. Unii din acești regi erau împărați ai imperiului germanic. Ungurilor li s-a rezervat în continuare situația de a fi militari, împotriva năvălitorilor tătari și turci, dar istoria

confirmă că nu erau în stare să lupte împotriva asiaticilor, ci ei înșiși au trebuit să fie apărați de către români, germanici, ioaniți, de la caz la caz. Ungurii fiind buni războinici, Roma a încercat să-i transforme într-un zid viu împotriva celorlalți migratori. Ungurii fiind prinși, spre vest ca într-un clește, au trebuit să se apere împotriva noilor hoarde, nu mai puteau fugi tot spre soare apune, din fața lor.-așa ceva fiind cunoscut , valabil pentru toți migratorii, care se alungau unii pe alții spre apus...

Ungurii încă nu practicau agricultura și pentru a se hrăni, pătrund în țările românești, de până la Carpați.

În sensul celor de mai înainte, am reținut unul din argumentele fără drept de replică-fuga maghairilor și distrugerea armatei maghiare de către tătari, în 1241.

Unii din acești regi din familii străine, având o dublă autoritate, au împiedecat și ei eliberarea românilor de sub oprirea străinilor, eliberare ce era doar momentan împiedecată, fiind evident deja că nu putea fi oprită.

Regii din famili străine, în fruntea Ungariei (reținem că Transilvania e în continuare principat cu istorie proprie) Venceslav I de Boemia, 1301-1304, Otto de bavaria 1304-1308, Familia D'Anjou, Carol I Robert D'Anjou 1308-1342, Ludovic I cel mare 1342-1382, Maria D'Anjou 1384-1385, Carol II cel Mic 1385-1386. Urmează Sigismund de Luxemburg 1387-1437, Albert de Habsburg 1437-1439. Domnia jagelonilor: Vladislav II Jagelon, 1440-1516, Vladislav III Postumul, 1445-1437. În continuare Ungaria este condusă de românii din Ardeal, Iancu de Hunedoara (Inidoara), 1446-1452 (regent) și de Matei Corvin, 1458-1490. Apoi iar, alte familii străine-Vladislav 1490-1516, Ludovic II, 1516-1526.

Gloria Ungariei este atinsă sub familia domnitoare românească.

Din 1526 Ungaria dispare ca stat până în 1920. Desigur, ungurii deja deprinseseră practicarea agriculturii, viața în Europa dovedindu-se a fi imposibilă fără o astfel de deprindere. În plus, pentru foarte multă vreme, au fost conștienți să nu mai poată năvăli în nici o direcție și deci au trebuit să trăiască pentru prima dată în existența lor numai din munca proprie, ba mai mult să dea și turcilor.

Reținem doar faptul că Iancu de Hunedoara obține rezultate strălucite pe câmpul de bătăie împotriva turcilor, conducând o armată, în majoritate formată din români din cele trei mari țări românești- Țara românească Transilvania (Ardealul), țara românească Moldova și Țara Românească (Muntenia și alte provincii românești). După regele român Matei Corvin, în urma prigoanei declanșate de grofii (nobili)unguri împotriva românilor, furtuna nesupunerii românilor este de neoprit, prin răscoala de la 1514 și prin dezastrul ungarilor din 1526, ajungând la 1600-la unirea tuturor

românilor din cele trei mari țări românești, într-un singur stat, sub conducerea lui Mihai Viteazu. Reținem că în urma răscoalei din 1514-adevărat război pentru păstrarea ființei naționale- români nu mai constituie un corp militar cu ungurii, iar ungurii, fără români, suferă o înfragere catastrofală în fața turcilor (1526), cu o consecință tagică-deființarea Ungariei ca stat și transformarea ei în pašalâc, în provincie turcească. De reținut că și în fața turcilor, Țara românească Transilvania (Ardealul) și celelalte țări românești își păstrează în continuare autonomia.

Faptul este revelator pentru turci. Ungaria era o țară, iar Transilvania o altă țară, cu o populație în marea ei majoritate, românească. Turcii învățaseră bine lecția-români nu pot fi constrânși militar într-atât încât să fie desființați, transformați în pašalâc. Atunci când turcii au încercat, atacând cu uriașe forțe militare, au suferit înfrângeri care au inviorat speranța Europei, pentru alungarea lor. Turcii erau mulțumiți atunci când reușeau să primească un anumit tribut din partea românilor.

Ungaria reapare pe harta lumii în 1920, până 1867 fiind dispărută sub turci și austrieci, iar din 1867 a făcut primul pas pe drumul eliberării, împărțindu-și atributele statale cu austriei, în cadrul dualismului imperial austro-ungar. Abia acum, în 1867, pentru prima dată, este inclusă Transilvania în cadrul Ungariei din imperiul austro-ungar. Dar imperiul austro-ungar în tentativa de a avea colonii în Europa a inclus în imperiu țări sau provincii ale unor țări europene. Eliberarea acestora a favorizat, ajutat, a creat ocazia, în fine, marea ocazie pentru apariția (reapariția) Ungariei, în 1920, pe harta lumii. Din acest an tragedia Ungariei încetează, iar relațiile de bunăvecinătate dintre Ungaria și România au început să se instaureze.

Iordache Moldoveanu: -Suntem convinși că în chip esențial am demonstrat și limpezit originea cuvântului Ardeal, ca străvechi, de mii de ani înaintea erei noastre. Așa se explică de ce tot neamul românesc spune Ardeal și nu Transilvania, nume născut târziu și de ce numele de Ardeal există în folclorul român, folclor din vremuri preistorice, de asemenea de ce l-au folosit și cronicarii și Dimitrie Cantemir.

Afirmația neștiințifică și impertinentă că românii au zis Ardeal în urma pronunțării asonante ungurești Erdely este comică.

Pe bună dreptate Nicolae Densușianu, în **Dacia Preistorică**, citează pe Wolf, autorul unui articol din Koresp.Blatt, care a scris : Das rumänische Ardial: Ardeal ist der uralte Landanname Dakiens...und das magyarische Erdely eine blosse Nachbildung des Ardeal, adică Ardeal este un nume al regiunii, dacic străvechi, iar ungurescul Erdely este o copie sonoră servilă lipsită de conținut.

Gheorghe Gavrila Copil

